

СЕКЦІЯ 2 РОЗВИТОК ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Бичкова С.В., заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Чурпіта Г.В., доцент кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ»

На осіб, які беруть участь у цивільній справі, законодавець покладає обов'язок добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки (ч. 3 ст. 27 ЦПК України).

Добросовісність є оціночною категорією. У тлумачному словнику вона розкривається як властивість, що полягає у чесному, старанному і сумлінному виконанні своїх обов'язків [2, с. 230].

Нажаль, не всі учасники цивільного процесу завжди сумлінно виконують свої цивільні процесуальні обов'язки, у тому числі й зловживають наданими їм цивільними процесуальними правами.

Проблема недобросовісності у цивільному процесі була відома ще римському праву, яке передбачало заходи протидії поведінці осіб, які безпідставно пред'являють позови або безпідставно заперечують проти них.

Однак цивільне процесуальне законодавство України не містить дефініції «зловживання цивільними процесуальними правами».

На доктринальному рівні одним із перших спробу розкрити зміст поняття «зловживання правом» і довести, що сам термін

має право на існування як такий, здійснив М.И. Бару, вказавши, що зловживання правом матиме місце у тому випадку, коли особа наділена відповідним суб'єктивним правом, «зовні опирається на таке», однак її поведінка, насправді, не відповідає змісту належного їй права. Із цього випливає, що зловживання правом наявне в тих випадках, коли діяння осіб перебуває у межах первинного суб'єктивного права (відповідає правовій нормі), проте, водночас, виходить за межі його здійснення (тобто за межі вимог загальних правових принципів) [3, с. 346].

У сучасній науковій доктрині зловживання процесуальними правами розглядається як: особлива форма цивільного процесуального правопорушення, тобто умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу (а в окремих випадках і суду), що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і здійснюються лише з видимістю реалізації таких прав, пов'язані з обманом щодо відомих обставин справи, з метою обмеження можливості реалізації або порушення прав інших осіб, які беруть участь у справі, а також з метою перешкоджання діяльності суду щодо правильного і своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи, що тягнуть застосування

заходів цивільного

процесуального примусу [4, с. 414]; вчинення учасником процесу дій в межах дозволеної поведінки, однак з використанням свого права з метою, що суперечить завданням правосуддя [1, с. 119]; порушення функціонального призначення суб'єктивного цивільного процесуального права, що утворює поведінку, спрямовану на досягнення протиправної мети [5, с. 10], тощо.

У судовій практиці зловживання процесуальними правами вважаються, зокрема, такі дії: заявлення численних необґрунтованих відводів суддям, нез'явлення представників учасників судового процесу в судові засідання без поважних причин і без повідомлення причин, подання необґрунтованих клопотань про вчинення судом процесуальних дій, подання зустрічних позовів без дотримання вимог закону тощо (Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 15 березня 2010 р. № 01-08/140 «Про деякі питання запобігання зловживанню процесуальними правами у господарському судочинстві»). Пленум Верховного Суду України в п. 14 своєї Постанови № 5 від 12 червня 2009 року «Про застосування норм

цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду» як зловживання процесуальними правами кваліфікує неподання чи несвоєчасне подання доказів без поважних причин, що направлено на затягування процесу.

Отже, на підставі проведеного аналізу наукової доктрини, цивільного процесуального законодавства України та судової практики, зловживання цивільними процесуальними правами можна визначити як використання учасником цивільного процесу свого суб'єктивного цивільного процесуального права з метою, що суперечить завданням цивільного судочинства. Вбачається, встановлювати у кожному конкретному випадку, чи добросовісно учасники цивільного процесу здійснюють свої цивільні процесуальні права, має суд. Хоча, звичайно, межа між добросовісним використанням своїх цивільних процесуальних прав і зловживанням ними є достатньо умовною.

Список використаних джерел

1. Балюк М. І. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарі, рекомендації, пропозиції / М. І. Балюк, Д. Д. Луспенник. - Х. : Харків юридичний, 2008. - 708 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. - К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. - 1440 с.
3. Іванюк І. Д. Юридична природа та ознаки поняття зловживання правом у кримінальному процесі: загальнотеоретичний аспект / І. Д. Іванюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : зб. наук. пр. / Гол. ред. Б. В. Щур. - Л. : Львів. ДУВС, 2010. - Вип. 3. - С. 340-349.
4. Курс цивільного процесу : [підруч.] / [Комаров В. В., Бігун В. А., Баранкова В. В. та ін.] ; за ред. В. В. Комарова. - Х. : Право, 2011. - 1352 с.
5. Юдин А. В. Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра юрид. наук : специальность 12.00.15 «Гражданский процесс; арбитражный процесс» / А. В. Юдин. - СПб., 2009. - 47 с.